

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ PRAVIDLA ÚPRAVY ODBORNÉHO TEXTU

[Jiří Raclavský](#)

A. TYPOGRAFIE

*Proč je ohled na typografickou stránku textu důležitý?
Protože vede ke snazšímu čtení a pochopení textu.*

Druhy písem

proporcionální

- patkové (Times New Roman, Book Antiqua, Garamond, Bookman Old Style, Thorndale, aj.)
 - bezpatkové (Arial, Arial Narrow, Tahoma, Verdana, Century Gothic, Trebuchte, Helvetica, aj.)
- neproporcionální (Courier, aj.)
(event. ozdobná písma - Arabic, Lucia, aj.)

- patky u znaků pomáhají navádět oči na řádek, proto je nejčitelnější
- bezpatková písma se hodí pro textové nápisy, či krátké textové útvary, protože není potřeba navádět oči na řádek; je graficky nejuhlednější
- neproporcionální písmo má „shodné“ velikosti znaků, proto se špatně čte
- ozdobná písma se pro svou okrasnost v odborných textech neužívají

Druhy řezů písem

normální

kurzíva (tzv. italika)

tučné (tzv. bold)

tučná kurzíva

- kurzíva se užívá jako vyznačování důležitých krátkých úseků textu, tučné (resp. tučná kurzíva) pro velmi důležité krátké úseky
- další typické případy vyznačení kurzívou: rozebíraná věta či teze, citát
- kurzívou mají být vyznačeny i „vědecké“ obraty přejaté z latiny či řečtiny (jako např. *ibid.*)
- kdysi se na psacích strojích pro vyznačování používalo podtržení, či propauzování (tzv. prostrkávání), obojí nepoužívat (podtržení nepoužívat i kvůli tomu, že se plete s webovým odkazem)
- názvy kapitol lze učinit kapitálkami (všechna písmena velká)

Volby písem a jejich řezů

typografická estetická zásada „ne víc jak dvě písma na celý text“, proto volíme:

- proporcionální písmo pro text (kde bude uplatňována kurzíva, případně tučné)
- písmo pro názvy kapitol či sekcí, vhodné je písmo bezpatkové (anebo kapitálky hlavního písma)
- písmo pro název práce, jméno autora, ta bývají i o dost větší než názvy kapitol či sekcí, nejlépe písmo bezpatkové, název práce zásadně bez kurzívy, bez podtržení

Zarovnání odstavců

- text práce zarovnávat tzv. do bloku (Ctrl+J; J jako justify)
- seznam literatury zarovnávat nalevo (Ctrl+L; L jako left)
- názvy sekcí, kapitol asi nejlépe zarovnat doleva
- název práce, autora asi nejlépe zarovnat na střed (Ctrl+E)

Odstavec

- první odstavec textu, či sekce textu nemá být (na rozdíl od ostatních odstavců) odsazen první řádek tabulátorem
- odstavec slouží k vyznačení skupiny myšlenek, resp. rozvinuté jedné myšlenky

- proto skupina odstavců (s odsazením prvního řádku) bývá při významnějším tématickém posunu oddělena od jiné takové samostatné skupiny prázdným řádkem

Tip:
- odstavec zabírající cca stránku je ve vědeckém prostředí podezřelý, svědčí o nedostatečném uspořádání a odlišení myšlenek

Patička, hlavička

patička

- obsahuje zpravidla stránkování arabskými číslicemi nejčastěji na středu (anebo na nesvázaném okraji stránky)
- na první straně písemné práce číslici zpravidla nezobrazujeme
- předmluva (příp. seznam literatury) může být číslována malými římskými číslicemi (např. „iv“)

hlavička

- pokud je hlavička plněna, zpravidla do ní umístíme názvy kapitoly, příp. též autora

Výčtová prostředí

- odrážky pomlčkami
- odrážky tečkami (bulety)
- odrážky číslováním (i se zanořenými úrovněmi)

Citace

- krátké citace, které jsou integrální součástí myšlenky sdělované v námi psané větě uvádíme přímo v této větě (samozřejmě v uvozovkách, samozřejmě s odkazem na zdroj a stranu; je-li citát samostatnou větou, uvádíme ji i s velkým prvním písmenem)
- krátké či delší, které jsou doplňkové, či ilustrační uvádíme v poznámce pod čarou (opět v uvozovkách s odkazem na zdroj a stranu)
- dlouhé citace a citace, které jsou námi rozebírány a komentovány, uvádíme v rámci odstavce a to nejlépe v odsazení tabelátorem, případně v písmu menší o jeden bod (pt) (zpravidla ho píšeme v uvozovkách, někdy ho píšeme kurzívou, vždy však s odkazem na zdroj a stranu, přičemž tento odkaz je uveden v závorkách a to na samostatném řádku zarovnaném doprava)

Uvozovky

- v českém textu je třeba psát české uvozovky, které vypadají „takto“ (jakoby číslice 9966)
- chybné jsou „anglické“ (jakoby číslice 6699), «francouzské», »ruské«, nebo "strojopisné" a jejich vzájemné kombinace
- jednoduché uvozovky jsou ‚tyto‘ (jakoby číslice 96), chybné jsou ´akcenty´, 'strojopisné', anebo `zpětné` a jejich vzájemné kombinace
- jednoduché uvozovky používáme jen tehdy, chceme-li popisovat daný výraz; např. ‚slovo‘ má pět písmen

Mezery

- slova (i jednoznaková) či číslice oddělujeme pauzami
- za interpunkčními znaménky „“, „“, „?“, „!“ a „:“ píšeme vždy mezeru, před nimi však nikoli (mají přiléhat k předchozímu slovu, či znaku), proto např. „J. B. Kozák“ a nikoli „J.B.Kozák“
- výjimku tvoří text v závorkách, před závorkou mezera (za levou závorkou není mezera, před pravou mezerou není mezera) za pravou závorkou je mezera, pokud za ní není jedno z výše uvedených interpunkčních znamének

Nezlomitelná mezera

nezlomitelná mezera (v MS Wordu: Ctrl+Shift+Space, v OO Writeru: Ctrl+Space) se píše mezi:

- jednoznakovou předložkou či spojkou a následujícím slovem
- iniciálou a příjmením, zkratkou titulu a příjmením

- číslem a fyzikální jednotkou

Tip:

- pokud nechcete psát nezlomitelné mezery v průběhu psaní textu, ani po dopsání textu nahrazením opravit všechny výskyty, kde má podle pravidel být, udělejte je před tiskem alespoň tam, kde na konci řádku trčí jednoznaková předložka či spojka

Spojovník, pomlčka

spojovník

- uplatňuje se mezi slovy („-“ z klávesnice), slovem a jednoznakovým písmenem („-“ z klávesnice), anebo (i víceznamenými) čísly (pomocí Alt+0150)

pomlčka

- odděluje větné celky a je ohraničena pauzami (pomocí Alt+0151)

1/1, 0/0

- malé písmeno „l“ není číslicí „1“

- velké písmeno „O“ není číslicí „0“

B. PRAVIDLA STRUKTURY PRÁCE, SEZNAMŮ LITERATURY, ODKAZOVÁNÍ

Proč je důležitý ohled na způsob odkazování na použitou literaturu a citování?

Protože vede k mezinárodní srozumitelnosti těchto položek.

Typická struktura práce

Název práce

Autor (event. s tituly)

event. Věnování, Citát, (osamocená) Předmluva či (osamocený) úvod

event. Obsah (může být i mezi Literaturou a Přílohou)

Zkratka studijního programu, rok, event. ročník

text (dělený na odstavce, příp. i sekce apod.)

event. Poznámky (obvykle pod čarou a to číslovaně)

Literatura (Seznam literatury)

event. Rejstřík termínů

event. Příloha (Přílohy)

Jak sestavovat seznam literatury

- ukázka z normy: <http://www.ped.muni.cz/Wsocedu/virtual/citace.htm>

- protože norma je dosti podrobná (srov. <http://www.cuni.cz/~brt/bibref/bibref.html>), místy také diskutabilní, lze připustit (a mnoho periodik to tak činí) i odchýlení od normy

- ukázkou z asi nejčastějšího způsobu odchýlení od normy uvádíme níže (pomocí „[“ a „]“ je vyznačena vysvětlivka či alternativa; obarveně je vyznačen hlavní případ, resp. částečným obarvením odchýlení od hlavního případu).

- přijatelná další odchylka od normy: uvést celé křestní jméno autora

- v případě, že autor má v určitém roce více publikací, za číslo roku připsujeme „a“, „b“ atd.

kniha

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název monografie*. Místo vydání: Jméno nakladatele.

PŘÍJMENÍ, J., PŘÍJMENÍ Spoluautora, K. J. (2000): *Název jejich knihy*. Místo vydání: Jméno nakladatele.

sborník

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název sborníku*. Příjmení editora (ed.). Místo vydání: Jméno nakladatele.

PŘÍJMENÍ Editora, J. [, PŘÍJMENÍ Dalšího Editora, J.] (2000): *Název sborníku*. Místo vydání: Jméno nakladatele.

diplomka/manuscript

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název disertační/diplomové práce*. Disertační/diplomová práce. Místo pracoviště: Název pracoviště, kde byla práce sepsána.

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název práce*. Nepublikovaný manuskript.

článek v časopise

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název článku, Jméno časopisu 1* [tj. číslo ročníku], 2 [tj. číslo časopisu], 1-13 [tj. stránky od do].

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název článku, Jméno časopisu 1* [tj. číslo v ročníku], 2-4 [tj. čísla časopisu], 1-13, 1-25, 1-8 [tj. stránky od do v jednotlivých číslech].

článek ve sborníku

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název článku, In: Příjmení editora, J. (ed.), Jméno sborníku*, Místo vydání: Jméno nakladatele, 159-178 [tj. stránky od do].

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název článku, In: Příjmení editora, J., Příjmení dalšího editora (eds.), Jméno sborníku*, Místo vydání: Jméno nakladatele, 159-178 [tj. stránky od do].

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název článku*. [údaje o sborníku nebo časopise, ví-li se], [1-20] [počet stránek], (v tisku).

publikace z internetu

- jako výše uvedené typy publikací, avšak s tím, že se připojí URL (<http://www.nejaky-server.cz/nejaky-adresar/nazev-textu.html>)

PŘÍJMENÍ, J. (2000): *Název textu*, <http://www.nejaky-server.cz/nejaky-adresar/nazev-textu.htm>, [popř. v případě dokumentů PDF, DOC, RTF stránky od do].

Tip:

- kurzívou z údajů vyznačujeme to, podle čeho tu publikaci najdeme např. v regále knihovny (článek najdeme v časopisu či sborníku, proto je kurzívou název časopisu resp. sborníku)
- položky literatury lze udělat jako seznam s tečkami, nebo číslovaný seznam (případně s čísly v hranatých závorkách), anebo jako seznam tříděný abecedně do skupin podle prvního písmene příjmení
- URL nemá být podtržené
- každá položka seznamu končí tečkou
- seznam může být rozdělen do skupin „Hlavní literatura“, „Vedlejší literatura“
- za vlastní seznam může být (v případě, že jde o důležitou literaturu, kterou jsme však nesehnali) připojena skupina „Další literatura k tématu“

Jak odkazovat v textu na literaturu

- přiměřené rozdělit množství odkazů (to množství se také nesmí přehnat), které budou v hlavním textu a které budou v poznámkách pod čarou
- ačkoli je to odlišné od normy, nejčastěji se odkazuje způsobem „[Autor 2000]“, resp. [Autor 2000], s. 1-7“
- v případě, že se za sebou opakovaně odkazuje na stejnou publikaci od stejného autora, namísto typu odkazu píšeme „*ibid.*, s. 1“, či „tamtéž, s. 1“; v případě, že jde o stejného autora, avšak jinou publikaci, lze odkazovat způsobem „týž, Jiná publikace ...“; („týž“ i „tamtéž“ lze případně psát kurzívou)
- píšeme „s.“ a nikoli „str.“ (a už vůbec ne anglické „p.“, či „pp.“)
- z latiny bývá kromě *ibid.* (*ibidem*, tj. *tamtéž*) přejato „*cf.* [Autor 2000], s. 8“, *cf.* (*confronta*, tj. *srovnej*) nebo také „*srov.*“;
- „*viz*“ je imperativ od „vidět“ a proto za ním nepíše tečka (mj. v angličtině používané „*viz.*“, tj. „*videlicet*“, znamená něco jako „*totiž*“, či „*jmenovitě*“)